

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redaktie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29d, Rotterdam-7

J. KEUNING — NIJMEGEN

God zij geloofd om Kanaän

Genesis 50 : 24-26

Zonder die laatste woorden van Jozef zou het boek Genesis met een anti-climax eindigen. Eerst de schepping van hemel en aarde. Eerst de aanzet van de geschiedenis der mensheid. Eerst de meest grandioze perspectieven. Maar het eindigt tenslotte met het fragmentarische van één mensenleven, met het anekdotische verhaal van die ene onder miljoenen, Jozef, die sterft.

Het opvallende is dat Jozef zelf niet gevangen blijkt in de begrensdheid van zijn leven en zijn dood. Het mag voor mij dan afgelopen zijn, zegt hij tegen de mensen die weer één der hunnen zien wegvallen, — maar jullie hebben de toekomst. Want God vergeet jullie niet. God zal komen en God zal jullie brengen naar het land dat Hij beloofd heeft. Dat Hij reeds aan Abraham beloofde.

En als Jozef Abraham noemt, dan komt er ineens nog veel meer in het gezicht dan alleen maar het perspectief voor een gezin, een familie, een volk. Want Abraham was de man tegen wie God zei: Ik zal jou tot een groot volk maken. En in jou zullen alle geslachten der aarde gezegend worden.

Voor Jozef mag het dan afgelo-

pen zijn, maar God blijft op weg naar het heil van de wereld, God doet geen afstand van de hemel en de aarde die Hij maakte. God gaat door. Als het moet, door de steenovens én door de gasovens heen. Als het moet, door de Nijl en door de Rode Zee heen. Als het moet, door de verharding van de farao of door de keiharde realiteit van de verenigde Arabieren en van de Verenigde Naties heen. Hij heeft toch gezegd, dat Hij op weg is naar het heil van de wereld. Nu, dan kun je er ook op rekenen dat zelfs de ondergang dit heil van God niet kan verhinderen.

Net zo min — zegt Jozef — als mijn dood kan komen staan tussen mij en het heil van God.

Dat is misschien nog wel het meest wonderlijke van Jozefs laatste woorden.

Eerst: ik sterf, maar God zal naar jullie omzien.

Dat kun je moeilijk anders uitleggen dan: voor mij is het afgelopen, maar jullie hebben de toekomst, Gods toekomst.

Maar toch... Toch heeft Jozef het zo niet bedoeld. Want als hij het over Gods toekomst heeft, dan ziet hij ook zichzelf die toekomst binnenwandelen. Als God straks naar Israël zal omzien, dan moet zijn gebeente meegenomen worden op reis, op weg naar Kanaän. Als Israël straks het land

der belofte binnentrekt, dan wil Jozef daar — hoe dan ook — bij zijn. Hij wil er bij zijn als het heil komt, als God in Israël alle geslachten van de aarde gaat zegenen, als de bekroning komt van Genesis 1.

Het wordt niet of nauwelijks doorzichtig, hoe Jozef zich dat voorgesteld heeft. Maar in zijn woorden klinkt in elk geval iets door van tasten naar de toekomst, van een vermoeden — hoe vaag dan ook — van een vermoeden dat doodgaan in elk geval niet zeggen wil: het is afgelopen. Je moet me meenemen, zegt hij. Dat is een hand die zich — aarzelend misschien, maar toch niet in het ongewisse — uitstrekt naar God, de God van het beloofde heil. God, die je roepen blijft, ook al lig je in je graf.

God, die verdergaat en jou met zich mee wil nemen, ook al moet jij zeggen: ik kan niet verder meer, want ik ga dood. God, voor wie zelfs de dood het eind niet is. En als de dood voor God het eind niet is, dat is ook voor jou de dood het eind niet. God zal komen, — later. Ja, maar daaraan mag jij deel hebben. Gods wereldwijde perspectief blijft voor jou open, ook als de dood je ogen sluit. Gods scheppingswoord heeft

niet voor niets geklonken. En Gods belofte aan Abraham blijft van kracht: ik ben jouw God en de God van je kinderen. God is niet een God van doden, maar van levenden.

Misschien kunnen we van Jozef nog iets leren. Hij bracht het niet verder dan een paar woorden over zijn gebeente dat meegenomen moest worden. Wat heeft hij geweten van Jezus, en van de wederkomst en van de laatste bazuin en van de woning van God die zal staan midden tussen de mensen op aarde? Maar in zijn dood bleef hij vasthouden aan God, de God van het begin, de God van hemel en aarde. Daarom kon hij, stervend, ons voorzingen van Kanaän en dus ook van „het lam, dat werd gezocht door Abraham.“ Opdat wij, levend en stervend, gezond en ziek, vol verwachting of wanhopig, met hem en met alle heiligen zouden instemmen:

Zo zingen wij op hoge toon van Kanaän en van Uw Zoon; Uw woord is melk, Uw liefde honing.

Over de aarde waait de wind; Uw adem maakt ons welgezend om zingend in dit land te wonen.

In dit nummer:

Pagina 195

Ds J. Keuning,
God zij geloofd om
Kanaän

Pagina 196

Ds H. Smit,
Het delen van ons broodEen brief van een predi-
kant in Guinea Ecuato-
rial (W.-Afrika)

Pagina 197

H. Amelink,
Eerste Kamer en de
tweede stem

Pagina 198-199

D. W. L. Milo,
Watergate - WaterpoortDs H. Amelink,
De brief aan de Efeziërs

Pagina 200

Persschouw

Pagina 201

Boekaankondigingen

H. SMIT — DEN HELDER

Het delen van ons brood

■ Een schokkende vraag

Van alle kanten vraagt men ons ons (overvloedige) brood te delen met de behoeftigen van deze wereld. Denk alleen maar aan de Sahel-landen! Ik neem aan, dat men dat beroep niet tevergeefs op ons doet. Zou het niet onmenselijk zijn aan de doodsnood in deze wereld voorbij te leven en voorbij te eten? En toch beweegt zich op de achtergrond van onze hulpverlening een vraag die we als schokkend ondervinden en die ons in de betrachtning van de meest vanzelfsprekende menselijkheid onzeker maakt.

We hebben gezien, dat we ons brood **eten** in een doodlopende straat, als we het losmaken van het Brood des levens, van Jezus Christus en die gekruisigd. Ons eten is zinloos buiten Hem om! Dat was immers de betekenis van Joh. 6:27 „Werkt, niet om de spijs die vergaat...”. Maar heeft diezelfde overweging ook niet betrekking op het **delen** van ons brood? Het komt ontzettend vaak voor, dat we wél de gelegenheid krijgen ons brood te geven, maar niet de kans de Goede Boodschap te brengen. Er kunnen landen zijn (en hoe langer hoe meer komen), die geopend zijn voor ons brood, maar (vooralsnog) gesloten voor het Brood des levens! Heeft ons geven dan nog wel een christelijke zin? Delen we ons brood dan niet in diezelfde doodlopende straat waar we het al eerder over hadden? Wat is de betekenis van ons brood-delen dan nog voor het Koninkrijk der hemelen? Niet voor niets had ik het over een schokkende vraag. Het valt niet mee te moeten konstateren, dat de onzekerheid ons zelfs hier volgt, zelfs op het gebied van de meest vanzelfsprekende menselijkheid! We zouden niet anders kunnen dan helpen. En... we weten eigenlijk niet goed wat we doen, als we helpen!

■ Vreugde en droefheid in het delen van ons brood

Weet u wanneer brood-delen gemakkelijk is? Natuurlijk weet u dat. Als een zendeling ons vraagt om onze bijdrage voor een waterboorinstallatie of voor een kliniek. Als duidelijke christenen ons vragen om een bijdrage voor het voeden (en opvoeden!) van kinderen in het doodarme India... Ja, dan ken je de vreugde in het geven, omdat je weet, dat brood en water en medicijnen niet geïsoleerd worden maar gezet op de weg van het evangelie. Omdat het dan — om zo te zeggen — niet alleen maar gaat om de vierde bede afzonderlijk maar om het hele

Kerkelijk Leven

„Onze Vader”. Er is dan een prachtige verbondenheid tussen brood en de heilige Naam, tussen water en het Koninkrijk, tussen medicijnen en Gods wil, tussen géven en vergéving! Je helpt dan mee aan iets totaal, aan iets dat gelukkig méér is dan een fragment, meer dan „stukwerk”! Als je hieraan niet met plezier meehelpt, dan ben je ver van huis!

Maar juist als we dat overwegen zijn we des te meer bedroefd over het brood-delen, dat wél stukwerk is, wél fragmentarisch, niet iets totaal!

We zien het treurige in het brood-delen, dat de maat van „de spijs die vergaat” niet te boven gaat. Is dat nog wel zinvol? Is het van belang voor het Koninkrijk? Zullen we er maar niet van afzien, om ons alleen met het vreugdevolle delen bezig te houden?

Neen, dat kunnen we toch niet doen! Maar wat doen we dan eigenlijk wél?

■ Alles of niets?

Ik geloof niet dat we moeten ontkennen, dat het ene geven rijker en voller mag zijn dan het andere. Ik geloof ook niet, dat we het element van droefheid in veel brood-delen moeten wegwerken. Maar de nuchtere vraag is, of God ons de vrijheid geeft om niets te doen waar we maar weinig kunnen doen.

De vraag is, of God ons verlof geeft onze inzet te beperken tot de gelegenheden voor een totale aanpak. En dan ben ik ervan overtuigd, dat de HERE onze ogen wil richten óók op het fragment, óók op het stukwerk.

Er is al erg veel geschreven en nog meer gesproken over de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (Lukas 10:25-37). Maar is het u wel eens opgevallen, dat ook hier geen sprake is van een „totaal-aanpak”? De Samaritaan verzorgt de gewonde man liefdevol, giet olie en wijn op zijn wonden, vervoert hem voorzichtig naar een herberg en regelt de verdere verzorging.

Maar had de gewonde man niet méér nodig? Was hij misschien een vrome Israëliet of was hij een verloren schaap? Niemand kan het zeggen. Hij blijft voor ons „NN”. Zeker, de Samaritaan heeft hem geholpen zijn weg voort te

zetten. Maar was dat geen doodlopende weg? De man mocht voortgaan in „het heden der genade”, maar de Samaritaan kon niet stilstaan bij de vraag wat de gewonde er in dat heden van zou terechbrengen. Welke zendeling en welke meelevende christen zou ermee tevreden zijn, als hij het bij dat „stukwerk” moest laten? Toch eindigt hier het verhaal. Op een punt van de weg waarop wij geneigd zijn naar „méér” te vragen. Begeren wij allemaal niet in een soortgelijk geval méér te kunnen doen?

Waarom heeft de Here de gelijkenis niet wat „mooier” en „voller” gemaakt?

Was het misschien om ons de harmonie van naastenliefde en nederigheid te leren? Was het om ons bij te brengen, dat de echte liefde **alles** doet als **alles** mogelijk is maar even goed **iets** als **iets** mogelijk is?

Als we kunnen meehelpen tot een verlenging van het mensenbestaan, zonder dat we ook maar enige macht hebben over de „besteding” van die gewonnen tijd, dan moeten we dat niet laten!

Als we alleen maar „alles” voor onze naasten willen zijn, dan is onze liefde blijkbaar op een vreemde manier met trots vermengd!

■ Zon en regen, brood en water

In Matth. 5:45 wordt ons uitgelegd waarom wij juist in onze liefde tot de vijand kinderen des

Vaders zijn. De Vader zelf immers doet zijn zon opgaan over bozen en goeden en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen! Hier worden zonschijn en regen getekend als blijken van Gods gunst over het mensenleven. Die gunst van de HERE moeten wij in onze naastenliefde navolgen.

Aan de goeden en rechtvaardigen kan God méér kwijt dan zonschijn en regen: zijn volle vrede in Christus. Aan de bozen en onrechtvaardigen kan God niet meer kwijt. Zij ontvangen die gaven op een doodlopende weg! Toch zullen ze nooit mogen zeggen, dat ze van Gods goedheid niets hebben gezien. Gods goede hand was ook over hen uitgestrekt.

Zouden wij dan niet kinderen van de hemelse Vader mogen zijn in het delen van ons brood? Ook als de boosheid, die machtig is in de wereld, ons verhindert méér te geven en méér voor onze naasten te zijn!

Alleen maar zonschijn en regen — alleen maar brood en water! Maar de goedheid van de hemelse Vader wordt er niet door aangetast. En de kinderen van die hemelse Vader blijven kinderen — in het delen van hun brood. Kinderen van Hem en kinderen van het Koninkrijk! Ook al stuurt de wereld hen weg na het nuttigen van het geboden brood. Laten we er in droefheid en vreugde mee doorgaan, ook al lijkt het zo schamel. Zolang de zon schijnt en de regen valt!

Een brief van een predikant in Guinea Ecuatorial (W.-Afrika)

26 maart 1974

Het is weer enige tijd geleden, dat ik u een foto beloofde te zenden van de jonge mensen, die aan het Evangelisch Eminarie „Rev. Juan Esono” in het district van Ebebiyin studeren.

Ik sluit die nu bij deze brief in.

En dit om u te doen weten, dat we zeer geïnteresseerd zijn te horen of iemand, een jongere, de roeping gevoelt om hier te komen helpen als leraar, die door de Heilige Geest bewogen is om naar ons over te komen.

De boeken die ik bij u bestelde en via Sr. Gómez Sierra ontving, kwamen alle goed aan. Daarna heb ik van u verder geen brief ontvangen.

In de week voor Pasen zullen we een algemene vergadering van de Gereformeerde Kerk hebben en zoals ik u zei rust op mij de taak om voorzitter te zijn. Zo de Here wil zullen we daar vergaderen om de verbreiding van het Evangelie in ons land te organiseren. Er is veel te danken als we zien hoe het groeit en zich uitbreidt. Zo was er vorig jaar een toename aan leden groter dan ooit tevoren. In mijn gemeente werden 90 personen gedoopt zonder te rekenen de kinderen of die met attestatie inkwamen. Dank aan de Here. Ik mag niet nalaten onze dankbaarheid uit te spreken voor alles wat u ons gezonden hebt. Steeds weer boeken en een avondmaalsstel. Ik moge u herinneren aan wat ik u gezegd heb over toga's voor de preekstoel zoals we die altijd gebruiken. En een schaal en beker. Telkens als ik die in gebruik zie, vraag ik me af, of ik u schrijven zal of u nog meer sturen wilt indien mogelijk. De Here zegene u.

De uwe,
Ds Manuel Eco Bicoro

H. AMELINK — AMSTERDAM

De Eerste Kamer en de tweede stem

Hendrik Colijn schreef: „Onder een grondwet verstaat men gemeenlijk een samenstel van bepalingen van fundamenteelen aard, waarin de politieke structuur van een land in hoofdtrekken is vervat”. Door dat fundamentele karakter van de grondwettelijke bepalingen komt wijziging ervan niet zo maar tot stand. Ook de grondwet zelf voorkomt dat de „waan van de dag” tot richtsnoer voor haar inhoud wordt. Wijzigingsvoorstellen moeten twee maal door het parlement goedgekeurd worden. Na de eerste goedkeuring worden verkiezingen gehouden en bij de tweede keer is zelfs een meerderheid van twee derden nodig in elk van beide Kamers.

Voordat de regering dan ook overgaat tot het definitief indienen van voorstellen tot wijziging van de grondwet, heeft ze wel de nodige adviezen ingewonnen. In een commissie wordt een vertegenwoordiging van wat staatrechtelijk deskundig heet samengebracht met representanten van politieke stromingen. Zo'n commissie studeert, discussieert, produceert interimrapporten en komt uiteindelijk met een eindverslag, waarin meer of minder uitgebreide voorstellen worden gedaan.

Nu heeft de regering Den Uyl onlangs een nota tot grondwetswijziging bij het parlement ingediend. Nog geen wetsvoorstellen, maar een nota. Dan kan er alvast over gepraat worden.

Het voorwerk voor deze nota is vooral verricht door de samenstellers van de Proeve van een nieuwe grondwet en door de staatscommissie Cals-Donner. De voorstellen die in de nota staan heb-

ben de bedoeling de duidelijkheid in de politiek te bevorderen en de kiezer rechtstreeks te betrekken bij het staatkundig gebeuren. Voor dit artikel pak ik een aantal punten uit de voorstellen.

■ KABINETSFORMATIE

Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer brengen we alleen een

stem uit op de partij van onze keuze. Pas als de Kamer gekozen is, begint het touwtrekken om de samenstelling van het kabinet. Hoe lang het kan duren voordat er iemand over de streep het andere kamp binnen gesleept wordt, heeft de formatie van het kabinet-Den Uyl voldoende aangetoond. Het kabinet wil nu de herhaling van zo'n vertoning voorkomen. Daarom, zo wil het voorstel, krijgt de kiezer een tweede stem waarmee hij een kabinetsformateur kan kiezen. Haalt een van de kandidaten voor deze post de volstrekte meerderheid dan belast de koningin hem met de vorming van een regering. De formateur, die dan zijn mandaat van de kiezers heeft gekregen, blijft echter het vertrouwen van de Kamer nodig hebben. Deze constructie heeft dan ook alleen kans van slagen als een combinatie van partijen vóór de verkiezingen afspraken maakt en een kandidaat-formateur, veelal tevens de kandidaat-premier, naar voren schuift.

Maar wanneer zo'n combinatie zich voordoet, dan zal men het veelal ook vóór de verkiezingen al eens zijn over de persoon van de formateur. De verkiezing van de formateur is in het geval dat deze combinatie de meerderheid haalt ook niet meer dan een extraatje, een flauw democratisch sausje.

Totaal onbruikbaar is het voorstel van de regering wanneer wel een formateur gekozen wordt maar hij geen werkbare meerderheid in het parlement achter zich krijgt. In dat geval vervallen we weer in de oude procedure van het onderlinge touwtrekken. Het ligt daarom ook in de bedoeling van de regering het vormen van meerderheden te bevorderen door een wijziging van het kiesstelsel. In het huidige systeem van evenredige vertegenwoordiging neigt de verkiezingsstrijd steeds weer tot een gevecht van allemaal tegen iedereen. Alle stemmen uit het hele land doen mee voor de zetelverdeling. Ook kleinere partijen maken een goede kans een

zetel te halen omdat ze de stemmen uit het hele land bij elkaar mogen tellen.

In het geval dat Nederland verdeeld zou worden in bijvoorbeeld 15 kiesdistricten die elk 10 afgevaardigden naar de Kamer zouden sturen, wordt het voor kleine partijen nogal moeilijk een zetel te bemachtigen, omdat ze dan niet meer de stemmen uit het hele land voor de zetel bijeen mogen doen.

In de mogelijkheid van lijstenverbinding binnen een kiesdistrict zit bovendien een stimulans tot het aangaan van coalities, met de mogelijkheid van meerderheidsvorming in de Kamer. Aan de andere kant verwacht men van een beperkt districtenstelsel ook wel een verkleining van de afstand tussen de kiezer en de gekozene.

De regering bepleit de gekozen formateur in combinatie met het districtenstelsel. Het is dan wel te hopen dat de verkiezingsuitslag voor de formateur parallel loopt aan de uitslag voor de Tweede Kamer. Anders zijn we nog geen stap verder.

■ SENAAT

De leden voor de Eerste Kamer worden op het ogenblik voor de helft om de drie jaar gekozen door de Provinciale Staten. Mede door deze wijze van verkiezing heeft de senaat altijd enige afstand gehouden tot de politiek van alle dag. De Eerste Kamer heeft weliswaar het recht wetsontwerpen te verwerpen maar het ongeschreven staatsrecht wil dat van dat recht op heel beperkte schaal gebruik wordt gemaakt. Van betekenis is de senaat als „kamer van revisie”, voor het geval er iets echt fout is gegaan of al te haastig tot stand is gekomen.

De Eerste Kamer onderwerpt de wetsvoorstellen aan een globale toetsing, voordat ze wet worden. Dit gebeurt in betrekkelijke rust, (Vervolg op pag. 200)

Het gaat hier om heel eenvoudige inwoners van een zeer jonge zwarte natie, vroeger onder Spaans bestuur. Verschillende Gereformeerde kerken ontstonden mede door het werk van Presbyteriaanse kerken in de Verenigde Staten. De Spanje-commissie van Rijswijk-ZH is al geruime tijd met ds Eco Bicoro in contact en stuurde regelmatig goede boeken zoals de belijdenisgeschriften, Calvijns Instituut, een uitleg van de Heidelberg, enz.

Voorts werd op verzoek voorlichting gegeven over de inrichting van de eredienst en de wijze van vieren van de Maaltijd des Heren; één tinnen stel, schaal, karaf en 2 bekers werden erheen gezonden. Men vroeg ook toga's; dat zijn in dit hete land een soort eenvoudige katoenen hemden met wijde mouwen om er de minimale kleding mede te bedekken die men niet vindt overeenstemmen met de noodzakelijke eerbied tijdens een eredienst.

Nog belangrijker is, dat men een jonge predikant vraagt om tijdelijk aan hun seminarie les te geven. Of dit voor zes of twaalf maanden is, is nog niet bekend.

De Rijswijkse Spanje-commissie geeft dit aan de lezers door om tweerlei redenen:

In de eerste plaats kunt u met ons u verblijden om de werfkracht van de gezonde schriftuurlijke leer in donker Afrika. Wat een voorrecht voor ons om aan de verbreiding van het Evangelie in deze voormalige Spaanse kolonie te mogen meewerken. De Here is zeer te prijzen.

In de tweede plaats vragen we u om mee te denken. Hoe komen we aan nog een paar avondmaalsstellen. Ze kosten per stuk f 100,—. En hoe zouden we kunnen voorzien in een leraar, die de studenten uit de Schrift kan onderwijzen. Voor die toga's zoeken we wel een oplossing.

Als u met ons dit alles overweegt, zult u zeker de toevlucht nemen tot de Here in het gebed om raad en wijsheid en om Zijn Geest voor die broederschap in Guinea Ecuatorial.

En weet u een oplossing of heeft u hulp te bieden, de Spanje-commissie in Rijswijk-ZH zal gaarne van u horen.

De Spanje-commissie
Postrekening nr. 210 453

Ds A. J. Moggré,
Julianalaan 61, Rijswijk-ZH

BIJBELSE RAADGEVINGEN

Onder alle omstandigheden het huwelijk betrachten

Prediker is een wijs mens geweest. Hij kende het leven met zijn raadselachtigheden en ondoorgroendelijkheden, zijn wisselvalligheden en tegenstrijdigheden. Hij had er een zuivere kijk op.

Die kijk was nogal kritisch. Het telkens terugkerend: IJdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid! — doet aan pessimisme denken.

Wie echter meent dat het boek Prediker een somber en droefgeestig boek is, toont de zin en strekking ervan niet begrepen te hebben.

Prediker bedoelt dit te zeggen: alles komt in het teken van de ijdelheid te staan, als de vreze des HEREN gemist wordt.

Buiten de godsvrucht om is het nagen van wijsheid en genot (hfdst. 1 en 2), het zwoegen van de mensen (3: 1-15), het leven in zijn vergankelijkheid (3: 16-22), het leven met zijn teleurstellingen en leed (4 en 5), het menselijk geluk (6: 8-15), al ons streven (8: 16—: 10) en elk talent

(9: 11-8: 15) ijdelheid der ijdelheden.

De sleutel om alles te verstaan wat Prediker ons op het hart wil binden is het slotwoord (12: 13): 'Vrees God en onderhoud zijn geboden, want dit geldt voor alle mensen'. Anders gezegd: ons ganse menselijk bestaan heeft pas zin, als we wandelen in de vreze Gods.

Wie de HERE vreest kan ondanks alle vergankelijkheid en teleurstelling toch zijn brood eten met vreugde en zijn wijn drinken met een vrolijk hart. Want als we dit doen heeft God dit reeds lang gewild.

Als kinderen van God en erfgenamen van het eeuwige leven mogen we tot elkaar zeggen: 'Laten uw klederen te allen tijde wit zijn en olie ontbreke niet op uw hoofd. Geniet het leven met de vrouw die gij liefhebt al de dagen des ijdelens levens, die Hij u geeft onder de zon al uw ijdele dagen, want dat is uw deel onder de levenden en bij het zwoegen, waarmee ge u afdobt onder de zon'. Men heeft het boek Prediker wel eens genoemd: het hooglied der godsvrucht (Fr. Delitzsch). Inderdaad: een oprecht geschrift!

Bilthoven.

B. Telder

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Watergate - Waterpoort

Watergate — kunt u er ook niet meer uitkomen? Wat? al lang niet meer? Nu, dan staat u niet alleen. Het schijnt langzamerhand een juridisch steekspel voor vergevorderden te zijn; hogeschool zagezegd. En we zijn er nog niet.

Wat u er wel van zult hebben begrepen, dat is: dat de president van de Verenigde Staten verwikkeld is in een eindeloos gevecht om aan te blijven of te kelderen. Tot het presidentschap van de United States behoort nu eenmaal de eigen inspanning om president te worden en te blijven. Lang voor de verkiezingen moeten de gegadigden over ruime middelen, tijd en energie beschikken, om als kandidaat een kans te verwerven. En lang na de verkiezingen moet een president over ruime middelen, tijd en energie beschikken, om zijn presidentschap tot het einde van de periode, liefst tot het eind van een volgende periode, staande te houden.

Wij kennen dat stelsel niet. Althans niet zo openbaar en zo brutaal. Wij kennen zelfs de zuiveringseid: de eed waarmee een regeringspersoon verklaart geen beloningen te hebben gedaan of beloofd teneinde zijn functie te verwerven. En wij kennen meer de passiviteit van de gekozene — tegenover de activiteit van zijn aanhangers. Maar 's lands wijs 's lands eer; in het meest democratische land ter wereld komt een man er graag en eerlijk voor uit: dat hij wel president wil worden. En blijven.

Dat de oppositie — zowel zuivere concurrenten als politieke tegenstanders — niet stil zit, is een direct gevolg van het verkiezingsstelsel. Zodra een president gekozen is, wordt hij dan ook terdege op de korrel genomen. Een drankje te veel, een hap eten te weinig — en het komt in de krant. Een oorlog te veel, een half miljoen belasting te weinig — en het wordt een wereldschandaal.

Zo zit dat met president Nixon. Het avontuur van Vietnam en de nevel van uiteenlopende motiveringen daarvan hebben zijn naam geschaad. De geringe bijdrage aan 's lands belastingen (velen van onze

lezers zouden graag hun belastingaanslag met de zijne verwisselen) is hem zwaar opgebroken. Na publiek onderzoek bleek Nixon een half miljoen dollar te weinig te hebben afgedragen; de aanslag vermeldde, dat hier van geen kwade trouw sprake was!

Toch. Je blijft erover nadenken. Het spreekwoord zegt: men noemt geen koe bont of er zit wel een vlekje aan. En al is dat spreekwoord in zijn algemeenheid natuurlijk waar (en daarom in zijn algemeenheid ook even onwaar) er zijn langzamerhand zo veel feiten aan het licht gebracht, dat de vraag niet meer luidt: is hij schuldig? — maar: hoe en op welke wijze is hij als president te handhaven?

—o—

Laten we niet te snel oordelen. Onze grondwet zegt, dat de koning onschendbaar is en dat zijn ministers de verantwoordelijkheden voor het regeerbeleid van de koning dragen. Daarmee is, ook in ons land, de koning boven de wet gesteld. Terwijl we evenzeer belijden: dat ook een koning maar een mens is, geneigd tot alle kwaad en onbekwaam tot enig goed. Het een schijnt nog al in strijd te zijn met het ander. Daar komen brokken van. Ook ons land, hoeveel het aan Oranje's Huis verplicht is, heeft menselijke fouten van vorstelijke personen gezien; fouten van vorstelijk formaat! Laten we alleen maar denken (om het netjes te houden) aan Koning Willem I, die de Hervormde Kerk tot staatskerk verhief. De grootste ondiens, welke aan de kerk kan worden bewezen — zij het met de beste bedoeling. Allen, die politieke carrière wilden maken, moesten also lid van de staatskerk worden; het karakter van de kerk, die geen aardse macht maar een geestelijke moet zijn, werd hiermee verkracht.

Goed. Ook vorsten, koningen en andere hooggeplaatste personen, kunnen fout zijn. „Fout zijn”, zeggen we, als we het netjes willen houden. Maar fout-zijn wil zeggen: de weg kwijtraken, het doel missen. En die nadere vertaling is eigenlijk niet anders dan: „zondigen”. Wie een president onschendbaar verklaart, legt hem also een ondraagbare last op. Hij zal immers van 's morgens vroeg tot 's avonds laat zondigen; zijn doel missen, de weg kwijtraken, struikelen, kortom van Gods genade moeten leven. En van die onschendbaarheid gelooft hij zelf niets. Er zijn Amerikaanse presidenten geweest, die dit in leer en leven duidelijk hebben beleden.

Vandaag ligt dat wat anders. Vandaag geldt schuld-belijden als een zwak punt. Een president belijdt geen fouten; dat maakt hem immers politiek weerloos en onbruikbaar? Vandaar dat een beschuldigde president alle middelen, die het politieke spel hem toestaat (en dat zijn niet weinige), benut om zich staande te houden.

Er zijn militaire geheimen uitgelekt. Er is een zondebok gevonden. Er zijn misdaden gepleegd: inbraak, laster, rechtsverkrachting, meened, verduistering, belastingontduiking en nog wat meer; „en gros” en „en détail”. Het overzicht raakt zoek en uitspitten van een mesthoop is

H. AMELINK — LANGERAK

De brief aan de Efeziërs

Deze vrede ontstaat dus buiten de mens om. Het is ook niet in de eerste plaats of in hoofdzaak een gevoel van binnen. Maar het is ontruikt zijn aan de macht van de satan.

God haat de zonde. Daarvan spreekt heel het Oude Testament. En het bloed van stieren en bokken en al die bepalingen, die de afstand tussen God en mens markeerden, waren even zo veel getuigenissen van Gods afkeer van de zonde. Maar waren ook even zo veel betuigenissen van de komst van Christus en van Zijn werk tot verzoening van de zonde, waardoor de echte vrede wordt bewerkt.

Horizontaal

Als de vrede met God hersteld is, dan komt er ook vrede tussen de twee delen van de mensheid, tussen joden en heidenen. Een vrede die allereerst beleefd wordt in de wetenschap samen een gemeente te vormen. Sedert Pinksteren is Christus door Zijn Geest en Woord bezig die nieuwe mensheid te vergaderen. Hij laat de vrede verkondigen aan joden en heidenen. Het Evangelie is doordat het bevat de proclamatie van de vrijpraak van de zondaar, ook de bewerking van de vrede. Zij die eerst ver-af waren komen dichtbij. Eerst waren de lezers uitgesloten van het burgerrecht van Israël.

Maar nu zijn ze huisgenoten van God. Nu mogen ze delen in al het heil, beloofd aan Israël. Ze zijn nu ook zonen. Nu hebben ze de God van Abraham, Izak en Jacob ook tot Bondgenoot.

Zo gaan joden en heidenen in de gemeente samen vormen een tempel heilig in de Here. Een woonstede Gods door de Geest.

Van deze tempel is Jezus Christus de hoeksteen. De steen waarop heel het gebouw rust.

Neem die steen weg en heel het gebouw stort ineen als een kaartenhuis.

En dan gaat het natuurlijk over de Christus der Schriften. Als Hij niet de Hoeksteen blijft, dan kunnen er grote kerkgebouwen staan, maar dan is er geen gemeente meer.

Dan kan de gemeente ook verworden tot een conservatief of progressief gezelschap. Zelfs wel tot een progressieve of conservatieve politieke organisatie.

Maar op die manier is het geen woonstede Gods door de inwooning van de H. Geest.

Van deze gemeente zijn de apostelen en profeten het fundament. Het fundament is uiteraard de eerste rij stenen van een gebouw. Van dat fundament worden eerst

de apostelen genoemd.

Het is niet zo moeilijk om in te zien waarom zij als eerste genoemd worden.

Zij waren de oog- en oorgetuigen van de opstanding. Van wie hebben wij het Evangelie? N.l. van onze ouders, van ons voorgeslacht, van de eerste zendelingen in ons land en zo komen we terecht bij de apostelen. De oog- en oorgetuigen. 1 Joh. 1 : 1 vv. Aan hun woord zijn we gebonden. Joh. 17 : 20. Openb. 21 : 14. De kerk heeft haar vastheid als ze blijft bij het fundament. Dat betekent voor ons: blijven bij de leer van de apostelen. Anders stort het huis in. Verder worden ook profeten genoemd. Ik vermoed dat hier Nieuwtestamentische profeten worden bedoeld, die zo zeer hebben mee gewerkt met de apostelen. Het blijkt uit 3 : 5. En 4 : 11. Hoewel Oudtestamentische profeten in dit gedeelte van de brief ook een goede zin zou geven.

Paulus, de gevangene

3 : 1

Paulus zegt hier dat hij ter wille van de heidenen in gevangenschap verkeert. Dat is niet te veel ge-

bij dit schone weer geen pretje. De integriteit van een wereldvorst is zoek!

—o—

Al deze narigheid wordt over heel de wereld samengevat in de naam „Watergate-schandaal”. Waar de Watergate oorspronkelijk vandaan komt zullen niet velen meer weten. Maar de naam zal de historie door blijven bestaan. De Watergate. Symbool en titel van het einde der democratie. Het doek valt over het idool van de volmaakte Vrijheid. Het licht in het New Yorkse vrijheidsbeeld is uitgaan.

Watergate. Dat roept herinneringen op aan een vroegere Waterpoort. Wáár ook weer? O ja, te Jerusalem. Daar hebben ballingen, die bij de genade Gods en de gratie van Babels koning naar Jerusalem waren gestuurd, voor het eerst na vele jaren weer godsdiensttoefening gehouden. Op het Waterpoort-plein. Op heilige grond. Hun vaders hadden hun er van verteld. Hun profeet Daniël had dagelijks gebeden met zijn gezicht naar het heilige land, waar Jeroesjoelajim lag. Onder leiding van de prins Zerubbabel en van de priester Ezra hadden ze in ongelooflijk korte tijd de muren van de stad hersteld. Toen de poorten waren opgehangen en de stad gesloten kon worden, haalden ze diep adem. En verzamelden zich bij de Waterpoort.

Daar is toen een kerkdienst geweest, waar ze lang over hebben kunnen praten. De priester Ezra... Tussen haakjes: Ezra kwam uit een priestergeslacht. Maar aangezien Babel geen altaar en geen eredienst kende en de priesters toch priesters bleven, hadden ze zich omgebouwd tot copyisten: overschrijvers van de wetsrollen. Daarbij leerden ze de thora van letter tot tittel kennen; ze werden Schrift-geleerden. Haakjes sluiten. Welnu, de priester Ezra, die in Nehemia 8:2 de „schrift-geleerde” Ezra genoemd wordt, heeft uit de Thora voorgelezen. Hij kende Gods wet als weinigen. Hij heeft gelezen en het volk heeft geluisterd: van de vroege morgen tot de zon hoog stond. Ze dronken het Woord in. Ze waren zeer begerig naar Gods wegwijzers.

Jawel — daar stond heel het volk voor de Waterpoort van Jerusalem. Op dat plein was een kathedraal gebouwd: iedereen kon Ezra zien. En om hem heen stonden dertien andere Schriftgeleerden, die het voorgelezene verklaarden en toepasten. Ieder die oren aan zijn hoofd had luisterde. Ieder die enig begrip had gekregen begreep. Ieder die weet had van zonde en berouw stortte tranen. Iedere teruggebrachte balling, die bemerkte hoe ver het volk van Gods wegwijzers afgedwaald was, treurde en weeklaagde. Het berouw aan de Waterpoort was zo groot, dat de priesters het volk gingen troosten. Ze zeiden: nu niet meer klagen mensen, God kent jullie berouw en Hij is groot van genade. Nu mag je je verdere leven de goede weg houden en begin dat leven met feest te vieren ter ere van de God van Israël, die aan zijn erfvolk dacht!

Jawel. Aan de Waterpoort van Jerusalem is toen feest gevierd: met hapjes en drankjes (Neh. 8:11) en met feestgaven aan de zieken en

afwezigen. Daar aan die Waterpoort is een feest van Reformatie gevierd: het volk, dat uit slavernij was verlost, beleefde hier zijn zuiverste emotie. Herstel van het verbond Gods. De trein op het juiste spoor gezet. Afscheid van onrecht, bedrog en zonde. Wederkeer tot de Heere. Een nationale revolutie van wonder en geweld. Zonder dat een druppel bloed vloeide. Maar wel veel tranen van berouw en dankbaarheid.

—o—

Zult u daar eens aan denken, wanneer u weer met die beroerde Amerikaanse Watergate te maken krijgt? Want Watergate — hetgeen overgezet zijnde Waterpoort beduidt — mag dan een trieste zaak zijn; maar soms komt daar zo'n steekvlam van Gods geweldige genade uit te voorschijn, dat je ogen verblind raken.

Is daar zo'n man, Charles Colson, een van Nixon's belangrijkste medewerkers, specialist in het opknappen van vuile zaakjes, door Gods genade gegrepen! Heeft ongevraagd bekend, dat hij voor bepaalde misdaden persoonlijke opdrachten van Nixon heeft ontvangen. Is voor jaren het gevang ingedraaid, omdat hij bij volle bewustzijn dingen bekende die aan vele hooggeplaatsten het hart bijkans deed stilstaan. Hij was anders zo'n brave jongen niet, die Colson. Hij had destijds de staf van het Witte Huis (lees: Nixon's naaste medewerkers) deze formule aanbevolen om Nixon's verkiezingscampagne te doen slagen: je moet over het lijk van je eigen grootmoeder stappen om je doel te bereiken! Dat is marinierstaal, zegt men. En deze Colson bekende nu, tot tijdelijke schade maar wellicht tot eeuwig behoud, dat hij aan de lopende band misdaden had gepleegd ten behoeve van de president.

Zo iets is ongehoord; althans in een land, dat de God van Israël niet kent. En men heeft het wonder als „wonder” willen verklaren: op zeer wereldse en cynische wijze. Maar elke verklaring ging onder. Tenslotte moest de televisie erkennen: aan zijn oprechtheid kan niet langer worden getwijfeld. Want Colson was rijk en machtig en invloedrijk en ongrijpbaar. Zijn zwijgen was in het voordeel van de president en in 's mans eigen voordeel.

Maar Colson verbrak het zwijgen. Verloor zijn eer, zijn vrijheid, zijn villa, zijn advocatenkantoor, zijn hoge relaties en zijn vrienden-uit-de-wereld. Omdat hij in een groep Christenen verzeild was geraakt, waar hij leerde dat alleen de waarheid hem vrij kon maken van zijn zonden. Hij beleed zijn zonden. Het kostte hem vijf duizend dollar en een tot drie jaar gevangenisstraf, waar hij 1 juli aan begonnen is. (Zult u eens aan hem denken? Hij is een van Christus' minste broeders.) Zijn nieuwe vrienden, leden van een zogenaamde gebedsgroep, waren aanwezig op de publieke tribune bij zijn rechtszitting. En u kunt er staat op maken, ook al vermeldt geen enkele krant het: dat Gods engelen ook in de rechtszaal zaten.

Zo zit dat met de Waterpoort. Berouw. Genade. Feest. Halleluja!

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

zegt, zeker niet als we denken aan de gevangenschap die aan het slot van het boek Handelingen wordt genoemd. Paulus wordt gearresteerd op het gerucht dat hij Grieken in de tempel gebracht zou hebben. Hand. 21:28. Daarop proberen ze hem te vermoorden. De Romeinen grijpen in. Zo wordt Paulus van de dood gered door de hand van Joden, maar hij blijft wel een gevangene. Maar er zat natuurlijk meer achter dan alleen dat gerucht. Dat blijkt wel als Paulus de Joden mag toespreken. Hij vertelt dan zijn levensgeschiedenis. Maar hij zegt ook dat de levende Heer hem de opdracht gaf: Ga heen, want Ik zal u uitzenden ver weg, naar de heidenen. Hand. 22:21.

Tot zo lang laten ze hem uitspreken. Als ze dit horen dan gaat het geloei op: weg van de aarde met zo iemand, want hij mag niet blijven leven. Hand. 22:22. Daar ziet u iets van de vleselijke vijandschap van joden tegen heidenen.

Daarom kan Paulus met een eerlijk hart schrijven dat hij ter wille van zijn werken onder heidenen en voor de heidenen, om hen ook het Evangelie te brengen in gevangenschap verkeert.

Het geheim van Christus

3:2

De zinsconstructie is tamelijk moeilijk. Het is alsof Paulus zich zelf in de rede valt. Paulus vat weer op wat het geheim van God was, zoals hij daarover sprak in 1:9, 10. Alles wat in de hemel en op de aarde is wordt hersteld, onder één hoofd, dat is Christus, samengevat. Alles wordt nieuw en goed. Heel het geschapene.

We hebben al gezien dat in dat herstel van alle dingen de vergadering van de gemeente, als nieuwe mensheid een centrale rol speelt. De gemeente als eenheid van Joden en heidenen.

Paulus heeft het in dit gedeelte eigenlijk over zich zelf, maar dan met de bedoeling dat ze des te meer ontvankelijk zouden zijn voor de genade die hen bewezen is.

Paulus heeft het vaak over zich zelf. Er zouden heel wat Bijbelgedeelten op te noemen zijn, waarin hij dat doet. Hij spreekt niet over zich zelf uit ijdelheid. 3:8. Hij heeft echt een heel aparte plaats in de kerkgeschiedenis. De bekering en roeping van Paulus is na Pinksteren de grootste gebeurtenis geweest in de kerkgeschiedenis. Niet overtroffen en niet te overtreffen. Paulus is zich van deze enige positie bewust geweest. Daarom kan hij ook zeggen dat we allen zijn navolgers moeten worden. Fil. 3:17. Dat is wat: een mens navolgen. Zijn we niet alleen leerjongeren van Christus. We noemen ons wel eens Calvinisten. Ik betwijfel of dat juist is. We mogen ons niet naar mensen noemen. Maar als er één mens is waarnaar we ons zouden mogen noemen, dan is dat Paulus. We zijn Paulinisten.

Paulus en het geheim

Door openbaring is het geheim

hem bekend gemaakt dat ook de heidenen mede-erfgenamen, met Israël, medeleden en medegenoten van de belofte in Jezus Christus zijn.

Wisten de andere apostelen niet dat ook de heidenen erbij behoorden? Zeker wel. Maar Paulus wordt de apostel der heidenen.

Het tweede deeltje in de serie 'Hulp bij Bijbelstudie' over

de pofeet Jona

door Prof. C. Veenhof is verschenen.

Prijs per exemplaar f 1,75, 5 ex. f 7,50, 10 ex. f 14,—, 20 ex. f 27,—. Elke 10 ex. meer f 13,50.

Betalingen uitsluitend per giro op nr. 575 663 t.n.v. G. de Kruijf, Troelstralaan 252, Utrecht.

(Vervolg van pag. 197)

De Eerste Kamer en de tweede stem

omdat de leden van deze Kamer door de indirecte wijze waarop ze verkozen zijn zich niet voortdurend over hun politieke marktwaarde druk hoeven te maken. Meestal hebben ze naast hun Kamerlidmaatschap een baan, wat ze veelal tot semi-politici maakt.

Nu wil de regeringsnota voortaan rechtstreekse verkiezing voor de Eerste Kamer en wel om de vier jaar. Het onderscheid tussen Eerste en Tweede Kamer zal dan al gauw vervagen. Beide Kamers zullen even politiek worden. Het bezwaar van herkouwen wat men nu al wel tegen de senaat heeft, zal dan zeker op zijn plaats zijn. Slaat de nota enerzijds de Eerste Kamer wat dicht naar het politieke vuur toe, aan de andere kant wil men de bevoegdheden van de Kamer beperken. Worden de voorstellen van de nota ongewijzigd tot wet dan is de eerstvolgende stap de opheffing van de senaat.

Een Kamer van her-overweging wordt op prijs gesteld, al was het maar als „een soort hof van appel voor de publieke opinie”.

Wil de senaat zijn betekenis houden, dan moet het karakter en de kleur van zijn werkzaamheden duidelijk verschillen van die van de Tweede Kamer. Het lijkt twijfelachtig of bij rechtstreekse verkiezing dat eigen karakter voldoende behouden zal kunnen blijven. Daartegenover staat het streven de invloed van de kiezer effectiever te maken en de afstand tot de politiek te verkleinen. Het lijkt mij eigenlijk helemaal niet ondenkbaar dat een genuanceerder voorstel aan beide factoren recht kan doen.

In de nota van de regering staat ook het een en ander over gewestvorming. In het midden is nog gelaten of gewesten naast of in plaats van gemeenten en provincies gevormd moeten worden. Mijn vraag is: is het ondenkbaar dat de leden van de raden van de gewesten (wanneer deze zich over heel Nederland uitstrekken) de leden van de Eerste Kamer gaan kiezen? Die verkiezing zou dan elke vier jaar voor de gehele Eerste Kamer moeten plaats vinden, binnen een maand na de verkiezingen voor de gewestraden. Dan blijft de Eerste Kamer buiten de rechtstreekse politieke strijd, maar wordt toch de afstand tussen de kiezer en de senaat beter te overzien.

Zolang de gewesten nog niet overal ingesteld zijn, kunnen de leden van de Provinciale Staten de Eerste Kamer blijven kiezen, maar dan onder hetzelfde beding dat ze de hele Kamer in eens voor vier jaar kiezen binnen een maand na de verkiezingen voor de Provinciale Staten.

C. VEENHOF - KAMPEN

Persschouw

■ Over „De Jelburg” en „De Nijenburgh”

Er zijn aan het schrijven in een krant óók onaangename kanten. Eén ervan is dat je soms over dingen moet schrijven waarover je liefst zou hebben gezweven. Het betreft b.v. mensen die je overigens zeer waardeert. Of zaken die je het liefst maar over het hoofd zou willen zien. Maar — als je nu eenmaal in een krant schrijft heb je een bepaalde verantwoordelijkheid. Je bent niet meer „vrij” in de keus van de kwesties die je aansnijdt. Je moet als je van oordeel bent dat iets schadelijk is voor het leven van de kerk, of van de christenen, dat signaleren. Je mag je dan niet door sympathie voor personen of instituten daarvan laten afhouden.

Zoals onze geregelde lezers weten heb ik in de voorbije maanden nog al eens geschreven over het kommunisme. Dat komt omdat ik me in de laatste jaren heb bezig gehouden met de werken

van Lenin. Speciaal met wat hij schrijft over de tactiek van de kommunisten en de kommunistische partijen in democratisch geregeerde landen.

Tot mijn verbijstering bemerkte ik daaruit dat in Nederland al meer gebeurt wat Lenin als effectieve kommunistische strategie voorschrijft. Daartoe behoort b.v. het staken, en dan vooral het geraffineerde staken — b.v. op deze wijze dat een klein groepje werknemers in een fabriek staakt met als gevolg dat de hele fabriek stil komt te liggen. Voorts het kraken van huizen, het bezetten van fabrieken. Het voeren van alle mogelijke, de normale gang van zaken storende, acties. Men denke aan het „bezetten” van universiteiten! Speciaal wilde Lenin het verzet, de agitatie onder intellectuelen en studenten stimuleren. Bovenal moest men er naar streven de mensen het besef bij te brengen dat men leeft in de slechtst denkbare maatschappij! Heel in het bijzonder moet de democratische structuur van de regering ondermijnd worden door het optreden van vakbonden, actiegroepen, door burgerlijke ongehoorzaamheid, door het stellen van onvervulbare eisen enz. Kortom, er moet onrust worden gezaaid, een revolutionaire stemming gekweekt, chaos worden veroorzaakt die een land rijp maakt voor de „linkse” dictatuur, de dictatuur van het proletariaat. Chili is een voorbeeld in dit opzicht. Al barstte de bom daar net verkeerd! Want daar kwam een „rechtse” dictatuur. We weten allen welk een chaos Italië tegen-

woordig vertoont. Een tekort op de betalingsbalans van 32 miljard gulden. Een tekort op de begroting van 36 miljard Ononderbroken stakingen, ministeries aan de lopende band. De regering boog daar steeds weer voor de vakbonden zonder op de economische feiten te letten! Op een griezelige wijze wordt zo Italië opnieuw rijp gemaakt voor een dictatuur van extreem rechts, of — en daarop is meer kans — van extreem-links. En hoe is het in Engeland?

Het beklemmende van deze gang van zaken is dat naar het voorschrift van Lenin kommunisten in alle mogelijke verenigingen, instellingen, instituten, zelfs in kerken moeten infiltreren. Liefst in-cognito, om overal hun destructief werk te doen. En daarbij is alles geoorloofd, ook dat wat volgens de „burgerlijke moraal” leugen, bedrog, gemeenheid, verraad is. Men denke slechts aan de duivelse rol die de spion Günther Guillaume, de vrouw van Willy Brandt, heeft gespeeld!

Men zal zich kunnen voorstellen met welk een verbazing, ja, ontzetting, ik de berichten onder ogen kreeg waarin werd meegedeeld dat, nota bene in het gereformeerde opleidingsinstituut „De Jelbrug” in Baarn, een provocerende propagandavergadering van de C.P.N. was gehouden! Ik kon mijn ogen niet geloven. Ik keek de laatste Jaarboeken van de Geref. Kerken na. En ja, het klopte alles precies! De Jelburg werd daarin den volke bekend gemaakt als een **gereformeerd instituut ter vorming van jeugdleiders!**

Men heeft mij vanwege het signaleren van deze feiten verweten dat het mij daarbij ging om de Gereformeerde Kerken een hak te zetten! Met een geruste conscientie kan ik zeggen dat daarvan absoluut geen sprake is! Ik hoop voor zulk inferieur bedrijf bewaard te blijven. Het ging mij er alleen om het feit te signaleren dat de kommunisten en hun „nut-tige idioten” (de term is van Lenin) — als daar zijn radicalen, pacifisten, neo-marxisten, salon-revolutionairen, linkse intellectuele maatschappij-critici — overal waar ze daartoe de kans zijn infiltreren, en waar het maar mogelijk is de touwtjes in handen nemen! — En voorts dat de grote massa deze lieden ongestoord hun gang laat gaan.

Nu moet ik aan wat ik vroeger over „De Jelburg” schreef twee dingen toevoegen.

Vooreerst dat in het nieuwste Jaarboek van de Gereformeerde Kerken — dat ik pas ná de verschijning van mijn vorige Persschouw onder ogen kreeg — de aankondiging van „De Jelburg” — op pagina 2 — niet meer voorkomt. Wat daarvan de oorzaak is weet ik niet. Is „De Jelburg” ook „los geraakt” van de Gereformeerde Kerken?

En voorts werd mij meegedeeld dat de directeur van „De Jelburg”, ds Buiting, reeds enkele maanden ernstig ziek is en het gewraakte optreden van de kommunisten dus geheel en al buiten hem om is georganiseerd. Ik stel er prijs op dit bericht hier door te geven.

☆☆☆

Ik wil hier ook nog iets zeggen over „De Nijenburgh”. Voorheen was dat de Gereformeerde Sociale Academie, eveneens gevestigd in Baarn.

Reeds eerder schreef ik hierover.

Speciaal in verband met het gebaar dat „stichtingen” opleveren. Die zijn namelijk autonome instellingen. Een klein groepje mensen heeft daarin alle macht. En kan daarin en daarmee dus alles doen wat ze willen.

Oorspronkelijk ging „De Nijenburgh” — en ook „De Jelburg” — uit van de „Stichting Gereformeerde Opleidingen” die te Baarn gevestigd was. In deze Stichting hadden de Gereformeerde Kerken door middel van synodale deputaten beslissende invloed. Maar daarin kwam in 1970 verandering. In het „Centraal Weekblad” van 7 maart 1970 verscheen daarover het volgende bericht:

☆☆☆

„De in Baarn gevestigde Stichting Gereformeerde Opleidingen is opgeheven door de generale synode van de Gereformeerde Kerken. Deze Stichting was verantwoordelijk voor de sociale academie „De Nijenburgh” en de opleiding voor jeugdleiders „De Jelburg”. Het werk wordt voortgezet door twee nieuwe stichtingen, die zelfstandig zijn en waarin geen deputaten van de synode zitting hebben.

Voornaamste reden om het kerkelijk toezicht te laten vervallen was, dat de beide opleidingen thans geheel voldoen aan de eisen van de onderwijswetten en dat het binnen dit kader beter is, dat de scholen een eigen leven gaan leiden.

In de statuten zal de principiële reformatische grondslag gewaarborgd worden. Zowel „De Nijenburgh” als „De Jelburg” worden thans volledig gesubsidieerd door de overheid.”

Zoals men uit dit bericht merkt werd de stichting waarvan de genoemde opleidingsinrichtingen uitgingen **autonoom** gemaakt. Maar met de uitdrukkelijke voorwaarde dat en de sociale academie en de opleiding voor jeugdleiders „De Jelburg” een principiële reformatische grondslag zouden behouden.

Maar de gang van zaken is een totaal andere geworden. Al gauw bleek dat van een functioneren van deze grondslag en wat de opleiding en wat het benoemingsbeleid betreft, geen sprake was. De verworping van „De Nijenburgh” werd zelfs zo evident dat via een schrijven van de Particuliere Synode van Groningen deze zaak op het agendum van de generale synode der Geref. Kerken belandde.

De synodale commissie die over deze zaak had te rapporteren schreef in haar rapport o.a. — ik citeer het „Centraal Weekblad” — dat de tot stand gekomen formulering van de grondslag van de nieuwe stichting

„nauwelijks nog enige zekerheid gaf met betrekking tot het onderwijs in overeenstemming met het eertijds door de synode beoogde doel”.

De grondslag is nu 'Naar het voorbeeld van Jezus Christus zoals Hij uit de bijbel tot ons komt'. Hierbij schreven de rapporteurs: **De commissie gaat voorbij aan de moeite die het gekost heeft om althans nog deze formulering te vinden. Maar het is haar een raadsel hoe men in dit verband spreken kan van een bondiger formulering dan de oude grondslag. Met een dergelijke grondslag kan men immers alle kanten uit. De curatoren mogen dan een algemeen christelijke grondslag**

wenselijk hebben geacht, maar met zulk een formulering is er alle kans dat de algemeenheid de christelijkheid verslindt. De commissie kan heel wel verstaan, dat men een ruimere basis wilde dan de gereformeerd-kerkelijke. En het is duidelijk dat de synode van Sneek zulk een verruiming mogelijk heeft willen maken.

Maar' — volgens de rapporteurs — 'welk een goede uitleg men ook aan de hier gebruikte terminologie zou kunnen geven — zoals het er nu staat is een en ander ook aanvaardbaar voor vrijzinnigen van allerlei slag, voor humanisten, neo-marxisten en dergelijken. En dat is de bedoeling van de synode van Sneek zeker niet geweest'.

Uit het gespreksverslag (n.l. van het gesprek tussen het moderamen van de synode en het bestuur der nieuwe stichting - C.V.) bleek bovendien, dat de grondslag door de Academieraad onder enige aandrang werd aanvaard met 8 stemmen voor, 6 stemmen tegen en 3 onthoudingen. De tegenstemmers waren niet gemotiveerd door een negatieve houding t.o.v. een prot. chr. basis voor De Nijenburgh, maar door voorkeur voor een andere formulering. In nauw verband hiermede stond ook het benoemingsbeleid. In het commissierapport staat hierover o.a. te lezen: 'Voorts is het goed en christelijk om voor gehuwde priesters te zorgen. Maar de commissie meent dat in dit geval de vraag gesteld mag worden of het juist is dat zeven gehuwde expriesters hun werk doen aan een — toch altijd nog — protestants-christelijke academie? En dat men in deze en dergelijke gevallen niet vraagt om ondertekening van de grondslag, maar volstaat met een mondeling gesprek. Het gevolg van dit alles is, dat er op deze wijze 'n opleiding is tot stand gekomen waaraan velen in onze kerken in goed vertrouwen — vanuit het verleden — hun kinderen hebben toevertrouwd, om te laat tot de ontdekking te komen, dat de vlag de lading niet meer dekt'.

Tot zover het „Centraal Weekblad”.

★ ★ ★

Als resultaat van de synodale behandeling van de situatie in „De Nijenburgh” sprak de synode o.a. uit:

„noch de thans vigerende grondslag, noch het doelstellingenstatuut bieden voldoende waarborg voor aan de Schriften genormeerd onderwijs; deze instelling kan daarom niet meer geacht worden een positief christelijke opleiding te bieden; onder de aandacht der kerken te brengen dat onze kerken geen enkele verantwoordelijkheid dragen voor de opleiding aan „De Nijenburgh”.

★ ★ ★

Over deze gang van zaken schreef de kerkredacteur van het Friesch Dagblad onder het opschrift: „Waarschuwing” het volgende:

De synode van de Geref. Kerken heeft verleden week ook gesproken over de Nijenburgh. Het was voor de tweede keer tijdens de zitting van de synode dat deze zaak aan de orde kwam. Er waren klachten gekomen bij de synode over de gang van zaken aan de Nijenburgh, een instituut voor de opleiding van werkers op sociaal en maatschappelijk terrein.

De Nijenburgh ging vroeger van de Geref. Kerken uit en het instituut heeft mensen opgeleid, die o.a. in zending en evangelisatie belangrijk werk hebben gedaan.

De Nijenburgh had een nauwe band met de Geref. Kerken: in elke synode benoemde deputaten, die de relaties onderhielden en de kerken op de hoogte hielden van de ontwikkeling.

Een aantal jaren geleden ontstond bij de leiding van de Nijenburgh het verlangen van de band met de Geref. Kerken af te komen. We zeggen het nu niet helemaal juist. Het is namelijk niet zeker of de leiding wel van de band met de kerken afwilde. De werkelijke leiding ging toen echter in andere handen over. De Nijenburgh werd z.g.n. gedemocratiseerd. Laten we even duidelijk vaststellen dat tegen een democratisch bestuur natuurlijk niets is in te brengen, er is wel heel veel voor te zeggen.

Maar ernstige bedenkingen moeten worden gemaakt tegen het uitvoeren van een soort (ondemocratische) greep naar de macht, die ten doel heeft een school om te turnen, zoals dat tegenwoordig heet. Dat is gebeurd bij de Nijenburgh.

Docenten en studenten, mede aangevuurd door mensen van buiten het instituut, hebben geprobeerd wezenlijke veranderingen aan te brengen in de Nijenburgh.

Duidelijk was vastgesteld dat de Nijenburgh een gereformeerde instelling was. Dat gereformeerde moet er af, zeiden de pressiegroepen, die o.a. de directeur onder druk zetten en zijn invloed tot het minimum terug brachten.

Toen werd de synode van Sneek (1969-1970) gevraagd of het mogelijk zou zijn een andere vorm aan de inrichting te geven. De stichtingsvorm zou beter zijn en voor een goede basis zou worden gezorgd, werd betoogd.

De synode van Sneek was goed van vertrouwen. In die tijd was het omturnen minder in zwang dan naderhand. De Nijenburgh werd een stichting. Nu zijn we baas in eigen huis, zeiden docenten en studenten. Het „gereformeerde en het christelijke” dat men toch al minder „zag zitten”, werd ver naar de achtergrond geschoven en er was na verloop van korte tijd weinig meer van over. Van het opstellen van een christelijke grondslag kwam niets terecht.

De synode kreeg klachten, maar kon geen veranderingen aanbrengen. Want de synode van Sneek had bepaald dat de Nijenburgh een zelfstandige stichting zou worden en over een stichting hebben buitenstaanders niets te zeggen. En bij het hanteren van de stichtingsvorm is bijna iedereen een buitenstaander.

Het siert de synodeleden W. P. Sytsma uit Dokkum en ds L. L. van Vliet uit Hoogeveen, die de synode naar aanleiding van klachten hadden te rapporteren, dat ze een boekje hebben opengedaan over wat met de Nijenburgh is gebeurd. De verwachtingen zijn niet beantwoord, de Nijenburgh is geen gereformeerde opleiding meer en de kerken dragen er geen enkele verantwoordelijkheid meer voor. De Nijenburgh is de Geref. Kerken ontfutseld.

We kunnen het begrijpen dat mensen, die vroeger nauw bij de Nijenburgh betrokken waren zich bedrogen voelen.

Er zal een nieuw opleidingsinstituut moeten komen. De Nijenburgh heeft voor de gereformeerden afgedaan. In hervormde kring

voelt men overigens ook niets voor een dergelijk instituut.

Er dient wel lering te worden getrokken uit wat met de Nijenburgh gebeurde. Deze lering o.a.: pas op met het hanteren van de stichtingsvorm. Een stichting gaat meestal een geheel eigen leven leiden en van buitenaf is er geen invloed op mogelijk.

Enige tijd geleden kregen de synodes van de Ned. Hervormde kerk en van de Geref. Kerken het verzoek er aan mede te werken dat het IKOR en het Convent van Kerken zullen opgaan in een in het leven te roepen stichting. De synodes hadden bedenkingen. Ze wilden de zeggenschap van de kerken niet brengen tot het minimum, dat in het ontwerp werd voorgesteld.

Er heeft beraad plaats gevonden over nieuwe voorstellen aan beide synodes. Ons is ter ore gekomen dat opnieuw zal worden gepoogd de hervormde en de gereformeerde synode voor te stellen het IKON als stichting te laten opereren.

In de Lutherse synode is gezegd dat de medewerkers meer vrijheid hebben als ze in dienst van een stichting zijn. De kerken hebben dan minder zeggenschap.

De synodes zullen straks heel erg moeten opletten. Het gebeurde met de Nijenburgh is een waarschuwing en de mensen die de synodes hebben te adviseren, zouden we in overweging willen geven, beslist niet opnieuw met een voorstel te komen om IKON de stichtingsvorm te geven.

★ ★ ★

Dit is het trieste verhaal van de — ook ethisch! — bedenkelijke gang van zaken met „De Nijen-

burgh”.

Men bedenke dat thans het bestuur — en vooral de academische raad! — van „De Nijenburgh” de wettige eigenaar is van alle bezittingen en jaarlijks de 100% subsidie toucheert!

Wie de situatie in „christelijk Nederland” kent weet dat wat er met „De Nijenburgh” gebeurde niet op zichzelf staat.

In allerlei sectoren van het christelijke, het kerkelijke leven zijn dergelijke activiteiten van linksgeoriënteerde groepen en personen te constateren. Hoeveel scholen, verenigingen en kerken zijn reeds op deze wijze „omgeturnd”? We kunnen wel zeggen dat allereerste de poging wordt ondernomen om „het wonder der negentiende eeuw” — het opleven van het reformatische leven en denken in de negentiende eeuw — te liquideren. Niet het minst door de massa-media! Met bezorgdheid vraagt men zich af wat hiervan het einde zal zijn.

Nog een paar dingen moge ik hier zeggen.

Vooreerst dit. Zoals men weet worden pogingen ondernomen om in Kampen een nieuwe Gereformeerde Sociale Academie te openen. Het is wel zeer te betreuren dat daarbij geen contact is gezocht met de binnenkort te openen Reformatorische Sociale Academie. Indien ooit dan dienen zeker nú al de „Reformatischgezinden” de handen ineen te slaan. Voorts doet zich de vraag voor: Hoe staat het met de stichting waarvan „De Jelburg” uitgaat? Voltrekt zich daarin eenzelfde (r)evolutie als in die van „De Nijenburgh”?

Over het „Ikor” en het — geprojecteerde — „Ikon” hoop ik D.V. later nog wat te schrijven.

Boek-aankondigingen

F. A. Schaeffer, Bijbelstudies over de God van de bijbel, Gods handelen met de mens, de Verlossing en de toekomst. In de serie „Zicht op de bijbel” no. 4.

Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1974, 78 blz., f 7,50.

M. R. v. d. Berg, De brief aan de Thessalonicenzen. In de serie „Zicht op de bijbel” no. 5.

Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1974, 104 blz., f 8,90.

Gien Karssen, Manninne - vrouwen in de bijbel.

Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1974, 208 blz., f 13,90.

Sipke van der Land, Moet je doen! Uitg. J. H. Kok, Kampen 1974, f 6,90.

Vast en zeker! ir. J. v. d. Graaf, dr. H. Goedhart, drs A. Noordergraaf, ds C. de Boer, prof. dr C. Graafland, ds W. L. Tukker, drs K. Exalto en andere auteurs schrijven over verschillende aspecten van het Verbond Gods. Uite. J. H. Kok, Kampen 1974, f 13,90.

W. H. Velema, Christen zijn in deze wereld. Opstellen over de seksuele moraal, liefde en huwelijk, abortus, euthanasie, geestelijke milieuverontreiniging e.a. Uitg. J. H. Kok, Kampen 1974, f 14,90.

H. Gollwitzer, Over de zin van het leven (over het moderne denken, vooruitgangsgeloof, Nietzsche, Dostojewski). Uitg. J. H. Kok, Kampen 1974, 184 blz., f 17,90.

B. Goudzwaard, Schaduwen van het groeigeloof, over machtsconcentratie, milieuvervuiling, vermaterialisering, inkomensverhouding, onderneming en vakbeweging.

Uitg. J. H. Kok, Kampen 1974, 132 blz., f 12,90.

Wat is normaal? Referaten van prof. Mekkes voor een studenten-H. Algra, prof. B. Goudzwaard en congres van de Stichting Bijzondere Leerstoelen voor Calvinistische Wijsbegeerte.

Uitg. Bosch en Keuning, Baarn 1974, 47 blz., f 3,75.

Het Leven Beschouwd — Facetten van het werk van prof. dr K. J. Popma. Feestbundel ter gelegenheid van zijn afscheid op 1 juni 1974 als bijzonder hoogleraar in de reformatische Wijsbegeerte aan de universiteiten te Groningen en Utrecht. Deze bundel bevat naast het afscheidscollege van prof. Popma, bijdragen van dr G. Puchinger, dr J. Klapwijk, drs D. J. Buwalda, ds B. J. F. Schoep, dr O. C. Broek Roelofs, dr F. H. von Meyenfeldt, dr O. Jager, drs Tj. Jongsma en mevr. drs P. E. Jong-

sma-Tieleman, drs H. E. S. Woldring.
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam en J. H. Kok, Kampen, 1974, 292 blz., f 35,—.

P. A. Meijer, Socratisch schimspelspel. Socrates' plaats in de griekse wijsbegeerte. Deel 22 van de serie Christelijk Perspectief. Uitg. Buijten en Schipperheijn, 1974, 323 blz., f 28,50.
(Wie zich op deze serie abonneert ontvangt dit boek voor de gereduceerde prijs van f 22,50.)

Van de uitgeverij J. H. Kok te Kampen ontvingen wij de volgende boeken:

J. van der Graaf, Als God roept... (een aantal voor de NCRV-microfoon gehouden lezingen over de roeping van de kerk), 96 blz. f 8,90

H. A. Oberman, Karikatuur van de tijdgeest (eveneens zondagavondlezingen voor de NCRV), 95 blz., f 8,90.

M. Boertien, Het joodse leerhuis (radiolezingen over de joodse herinterpretaties van oudtestamentische geschiedenissen), 80 blz., f 7,90.

K. M. Witteveen, Het evangelie tussen pacifisme en geweld. (Een studie over de reformator Huldrych Zwingli) 128 blz., f 12,90.

Deze boeken zullen t.z.t. in „Opbouw” besproken worden.

W.

Kerknieuws

Beroepen te Barendrecht: ds G. v. d. Brink te Zwolle.

Bedankt voor Urk: ds O. Mooiweer te Enschede-Noord; voor Overschie en voor Barendrecht: ds G. v. d. Brink te Zwolle.

Haarlem — Bevestiging en intrede van ds M. Bakker zullen plaatshebben zondag 4 aug. a.s. om 7.00 n.m. Bevestiger: ds J. Zwart, em. pred. te Haren.

Amsterdam-Centrum — Uit de kerkeraadsvergadering van 10 juni jl. „Een schrijven van de faculteit in Veaux, waar ds De Jong thans eenmaal per maand doceert, drs De Jong voor een periode van drie jaren geheel vrij te stellen van ambtelijke arbeid, opdat hij zich geheel kan wijden aan de opleiding aldaar met bijkomende werkzaamheden en verdere noodzakelijke studie. De raad besluit aan dit verzoek niet te voldoen en hiervan bericht te zenden. Ds De Jong prefereert het gemeentewerk en het begeleidingswerk van onze eigen studenten overeenkomstig een eerder genomen besluit. Op zijn verzoek ontvangt ds De Jong verlof om

nog één jaar zijn arbeid in frankrijk voort te zetten om de broeders daar niet in moeilijkheden te brengen.”

Amsterdam-Zuid — Uit de kerkeraadsvergadering van 12 juni jl. „Bij de rondvraag deelt de scriba mee, dat op een vergadering met de scriba van de kerk van Amstelveen en de scriba van de Chr. Geref. Kerk van Amsterdam de mogelijkheid geopperd is om een gezamenlijke vergadering, uitgaande van alle Vrijgemaakte en Chr. Geref. Kerken van Amsterdam te houden op Hervormingsdag. De raad heeft hiertegen geen bezwaar.”

's-Gravenhage-Z.W.-Loosduinen — Vanaf zondag 30 juni jl. zijn de kerkdiensten van beide gemeenten gekombineerd en wel 's morgens om 9.00 uur in de Nebokerk, Rhijnvis Feithlaan en 's middags om kwart voor vijf in de Johanneskapel, Bosbesstraat. Zoals het er nu uitziet, is dit de eerste stap op weg naar **samenvoeging** van beide gemeenten.

Soemba-Borneo (55) — Ongeveer twee maanden geleden gaven wij verslag van de financiën over '73, ontvangsten en uitgaven in Nederland. Wat werden we gezegend, zo schreven wij. Nadien ontvingen we een financieel verslag van ds Goossens, 'n soort afrekening van de hem in 1973 gezonden gelden. En hij voegde er aan toe een begroting van uitgaven voor het lopende jaar:

Salarissen predikanten en goeroe's f 5.500; kosten van internaat (voeding enz. cursisten) en kerkvergadering f 2.000; jeep (een oude) f 2.500; vrachtkosten enz. f 1.200; medicijnen f 500; schooldienst (als fam. v. d. Veen er is) f 300; noodkas (voedsel) f 2.000; diversen f 2.000. Totaal f 16.000. En dat is ongeveer eenzelfde bedrag als we in het afgelopen jaar besteed hebben.

Het is van hieruit moeilijk te beoordelen, maar wél kunnen we begrijpen, wat er bij stond aan aantekeningen, nl.:

1. De kosten van levensonderhoud blijven ook op Soemba regelmatig stijgen, zodat niet alleen de voedselaankopen meer geld vergen, maar ook de salarissen verhoogd moeten worden (weet u dat een goeroe momenteel in Nederlands geld per maand ca. f 28 ontvangt?) en

2. Eind 1973 was er een tekort van ca. f 6.000 en dat moest toen nog gedekt worden. Dat is inmiddels gebeurd door een geldzending van de vereniging S.O.S., maar er moet toch ook nog iets in kas zijn, dat is duidelijk.

Onze vraag aan de steunverlenende kerken en kerkleden is nu of zij met het storten van bijdragen, collecten en giften niet willen wachten tot het najaar, maar of wij nu reeds iets mogen ontvangen. En mogen we dan ook rekenen op bedragen, ongeveer gelijk aan die van 1973? Of is het mogelijk ze nog iets te verhogen? Rentmeesters — en dat zijn we toch? — weten best wáár wat no-

dig is en ze hebben vrijheid (ook vrijmoedigheid?) om royaal te zijn als hun Here, die toch ook regen en zon in overvloed geeft, aan bozen en goeden nog wel!
Het gironummer van de zendingscommissie van de Geref. Kerk van 's-Gravenhage-ZW is 1763194.

Adressen

Met ingang van 29 juli a.s. is het adres van ds O. Mooiweer te Enschede-Noord: Volksparksingel 45, Enschede. Tel. 053-26327.

Het adres van de kerk te Arnhem is: ds H. van Ommen, Laan van Klarenbeek 79, tel. 085-616252.

Het scribaat van de Gereformeerde Kerk van Lelystad is met ingang van 1 juni 1974 gewijzigd. Was dit voorheen: G. C. Romeijn, Malzijn 35 te Lelystad, thans luidt dit: J. F. Solle, Breehorn 43, Lelystad.

Het adres van de scriba van de Geref. Kerk, Schoolsteeg 6, Hoorn is: A. Kramer, Marskramer 27, Hoorn.

Nieuws uit breder kring

Situatieschets van Chr. Geref. Kerken — In de afgelopen dertien jaar hebben 16.200 christelijk gereformeerden hun kerk verlaten, een niet te verwaarlozen deel van het ledenbestand. Daar staat tegenover, dat 12.200 mensen in dezelfde periode toetraden tot de christelijk gereformeerde kerken. Dit blijkt uit het pas verschenen Jaarboek 1974 van deze kerken. Het afgelopen jaar was er een toename van 146 leden, ofwel 0,2 procent.

Ten aanzien van de buitenkerkelijkheid is het beeld beduidend ongunstiger! In deze dertien jaar zijn naar schatting 4300 christelijk gereformeerden onkerkelijk geworden. Verder zijn er duizend bij verhuizing in het kerkledige verdwenen, doordat zij hun attestatie in hun nieuwe woonplaats niet meer inleverden. Tegenover deze cijfers staan 933 buitenkerkelijken, die in deze periode tot de chr. geref. kerken toetraden.

Heden nam God tot Zich geheel onverwachts mijn innig geliefde vrouw en de kinderen zorgdragende moeder en oma

AALTJE PRUIM

echtgenote van J. L. Souman

op de leeftijd van 58 jaar.

Ik ben de opstanding en het leven, die in Mij geloofd zal leven, als is zij ook gestorven.

Wezep, J. L. Souman
G. Souman
M. Souman-Kragt

Hardenberg, J. Souman
A. Souman-van Ommen

Wezep, H. Souman
J. Souman-van Raalte
G. Souman
G. Souman en J. van Lenthe
A. Souman en E. v. d. Worp
en kleinkinderen

Wezep, 26 juni 1974
Oudeweg 6

De begrafenis heeft reeds plaats gehad.

Plaats uw
familieberichten
in dit blad

Te huur

5 à 6-pers. CARAVAN

met k.k. en verw.
in omg. van Dalfsen (Ov.)
Zwem- en kleuterbad aanw.

Nog vrij ná 10 aug. a.s.
Ook voor weekends.

65+ers reductie na 24 aug.

P. Bijlsma, Esschingstr. 41, Dalfsen
Tel. 05293-1436.

Voor al uw
handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Slotlaan 220 - Zeist

Redactieleden

Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie

Pasteursingel 29d,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.